

СУЧАСНА МОДЕЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ВИРОБНИЦТВА БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ РЕГІОНУ

У статті досліджено та удосконалено сутність поняття екологічно спрямованого інноваційного розвитку. Розкрито сутність та умови розбудови технологічних кластерів на рівні регіонів. Досліджено особливості і значимості технологічних кластерів та відповідної кластерної концепції в системі управління регіональною економікою. Визначено склад та здійснено класифікацію факторів, що впливають на розвиток інноваційної діяльності в регіоні

In this article explores the essence of the concept and improved eco-directed innovation development. The essence conditions and building technology clusters at the regional level. The features and the importance of appropriate technology clusters and cluster concept in the management of the regional economy. The composition and the classification of factors influencing the development of innovation in the region

Ключові слова: екологічні інновації, технологічні кластери, регіональний розвиток, будівельні матеріали

Сучасний рівень стійкого еколого-економічного розвитку держав вимагає впровадження та застосування найбільш нових та найбільш актуальних науково - технічних технологій, що дозволяють підприємствам бути затребуваними та найкращими на світовому конкурентному ринку.

Майбутнє нашої держави, а безпосередньо регіонів України також у великій мірі визначається станом та перспективами глобальних технологічних змін. А саме новими відкриттями, розробкою власних нових технологій та запозиченням технологій, які винайдені в інших країнах та є досить популярними. Отже напрямком розвитку національної економіки нашої держави має стати інноваційний розвиток, спрямований на екологізацію усіх галузей та напрямів діяльності.

За оцінками експертів, внесок науково-технічного прогресу в приріст валового внутрішнього продукту найбільш розвинених країн складає 75–100 % [1]. Отже стабільність економіки України та її розвиток у подальшому залежатиме також від того, чи буде сформовано та запроваджено в країні інноваційну модель її розвитку чи ні.

Теоретичні та практичні аспекти інноваційного розвитку та проблеми, що пов'язані із дослідженням екологічно орієнтованих інноваційних процесів широко висвітлення в працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: Александров В.В., Александрова В.П., Амоша О.І., Бажал Ю.М., Бірман Г., Бойко Є.І., Водачек А., Галуза С.Г., Гальчинський А.С., Геєць В.М., Герасимчук М.С., Гончарова Н.П., Завлін П.Н., Захарченко В.І., Ілляшенко С.М., Крупка М.І., Кузьмін О.Є., Мединський В.Г., Менсфілд Е., Пересада А.А., Петрович Й.М., Продіус І.П., Санто Б., Твісс Б., Фатхутдінов Р.А., Черваньов Д.М., Чумаченко М.Г., Чухрай Н.І., Шерер Ф., Шумпетер І., Яковлев А.І. та ін.

Проте, не знайшли відображення у наукових працях питання інноваційно-технологічного розвитку. Проблема розвитку кластерної концепції останнім часом широко висвітлюється як іноземними, так і вітчизняними науковцями та практиками. Проте, методологічні питання щодо розбудови технологічних кластерів як точок зростання економіки регіонів на інноваційній основі, мало опрацьовані.

Метою статті є розкриття особливостей і значимості технологічних кластерів та відповідної кластерної концепції в системі управління регіональною економікою.

Сфера виробництва будівельних матеріалів завжди відрізнялась від інших базових галузей економіки своєю особливою специфікою. Продукція цієї галузі порівняно однорідна. Аналогічне ж твердження стосується професійної структури персоналу. Крім того дана галузь значним чином впливає на стан та якість довкілля регіону. Тому рівень конкурентоспроможності галузі визначається насамперед ефективністю технологій, що використовувались у виробництві, та якістю технологічного обладнання.

У загальному розумінні інноваційний розвиток – це процес створення, впровадження та поширення інновацій, що задовольняють нові суспільно-економічні потреби, з метою

якісних змін об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або інших ефектів у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі.

Узагальнення досліджень [2–5] показує, що в економічній науці екологічно спрямований інноваційний розвиток в цілому розглядається як процес господарювання, що ґрунтується на безперервному пошуку і використанні нових способів та сфер реалізації потенціалу національної економіки, регіону та підприємства в мінливих умовах зовнішнього середовища, які спрямовані на досягнення позитивних зрушень, пов'язаних з впровадженням екоінновацій, та сприяють зростанню соціального та еколого-економічного ефекту.

У своїй роботі Аль-Наїф розглядає процес інноваційного екологічно спрямованого розвитку як такого, що перетворює наукові знання в екологічну інновацію, яка здатна задовольняти нові потреби суспільства як послідовна система дій, що охоплює всі стадії та етапи створення екологічно орієнтованої новинки, товару або послуги та її подальшого застосування для вирішення ресурсних та екологічних проблем суспільства, людини та оточуючого їх середовища [6].

Як зазначалося вище, сучасний стан економіки країни, регіонів, галузей, окремих підприємств підтверджує, що найбільш прийнятною стратегією їх подальшого розвитку є інноваційний напрям.

Модель інноваційного розвитку підприємств промисловості виробництва будівельних матеріалів регіону базується на якісно новій концепції і таких методологічних принципах[7]:

- визначення продуктових пріоритетів територіально-галузевого інноваційного розвитку;
- визначення об'єднання підприємств, галузевого господарського комплексу як територіальної цілісності, яка функціонує в умовах глобалізації економіки і міжрегіональних економічних зв'язків;
- координація діяльності галузевих територіальних утворень кластерів;
- об'єднання зусиль підприємств територіального комплексу на засадах партнерства, координації господарської й науково-технічної діяльності;
- визначення відносної самостійності економічних інтересів підприємств-учасників кластерного об'єднання;

– державна цільова підтримка суспільно значимих пріоритетів розвитку підприємства і управління стохастичними, невизначеними процесами розвитку ринковими економічними методами.

Одним з найбільш ефективних механізмів підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, що забезпечують виробництво конкурентоспроможної продукції на внутрішньому й міжнародному ринках, а також розв'язання питань енерго- і ресурсозбереження є формування й розвиток регіональних високотехнологічних кластерів, орієнтованих на інтегроване вирішення усього комплексу завдань інноваційного розвитку регіону. «Регіональні науково-технологічні кластери – організаційна форма регіональних науково-виробничих систем, створюваних на умовах державно-приватного партнерства й спільного використання наукового, освітнього, виробничого, ресурсного, інфраструктурного потенціалів, залучення адміністративних ресурсів з метою освоєння нових технологій і підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції» [8].

Серед факторів розвитку підприємств промисловості виробництва будівельних матеріалів також особливе місце належить кластеризації як одній з найбільш ефективних у ринкових умовах господарювання форм організації їх розвитку. Вона є проявом тенденції регіоналізації всередині адміністративно-територіальної одиниці (регіону) і відповідає за своїми сутністю, принципами, методами, умовами організації усім характерним особливостям процесу регіоналізації. Кластер виконує функцію захисту безпечного розвитку підприємств-учасників від негативних проявів глобалізації, недобросовісної конкуренції на міжрегіональному і регіональному ринках. Він може бути організаційною формою інноваційного розвитку підприємств промисловості виробництва будівельних матеріалів, де переважають малі та середні підприємства, в більшості не спроможні до самостійної реалізації такого напряму розвитку.

Кластеризація економіки є частиною загальної інноваційної системи, у якій державна фінансова підтримка має супроводжуватися сильнішим інституціональним та організаційним впливом приватного сектору економіки.

Уперше визначення кластера сформулював М. Портер: кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозалежних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств із стандартизації, торговельних об'єднань) в певних сферах, що конкурують, але водночас і ведуть спільну роботу [9].

Для розуміння суті кластера звернемося до етимології цього слова. Кластер походить від англійського cluster – скупчення, а отже, кластеризація – це процес групування низки об'єктів у клас подібних один до одного елементів. Так, у кожному кластері всі об'єкти мають бути подібними, тоді як у різних кластерах – різними. Для кластерів можна виокремити чотири ключові критерії:

- розвиток стратегії, що є компліментарною з планом економічного розвитку локального регіону, де функціонує кластер;

- достатня міжнародна доступність виробництва та/або технологій;

- партнерство між учасниками кластера та структурований функціональний принцип керування;

- можливість досягати синергії у науково-технічному розвитку, що уможливає створення нового продукту з високою додатковою вартістю [10].

Отже, синергія зусиль у галузі науки і техніки, кластеризація їх основних напрямів має стати і вже стає важливим елементом в об'єднанні вчених, інженерів, підприємців та бізнесменів для успішної практичної реалізації інновацій. Як свідчить європейський досвід, це сприяє не лише залученню інноваційних засобів у наукові дослідження, але й підвищенню конкурентоспроможності продукції, створенню нових робочих місць, покращенню екологічної, соціально-економічної ситуації у регіоні, а також у країні загалом.

Так, аналіз досягнень найбільш розвинуеного кластера Кремнієвої долини у США свідчить про державну підтримку його інноваційної діяльності впродовж понад 15 років. Крім того, диверсифікована мережа дала змогу залучити з усього світу найактивніших видатних науковців, підприємців,

інвесторів, фахівців банківської справи, юристів. Це створило особливу культуру поведінки, яка поєднує в собі культуру ризикового капіталу і ризикової зайнятості, культуру святкування успіху і вивчення помилок, культуру вшанування технологічних підприємців як героїв. Звичайно, без усебічної підтримки університетської науки – Стенфорда та Берклі – неможливо було б реалізувати феномен Кремнієвої долини, де панує особливий дух співробітництва та партнерства, виникли віртуальні цикли інновацій, які не припиняються й донині.

Вочевидь, усе це повинні розуміти особи, відповідальні за створення інноваційних інфраструктур в Україні. Для цього потрібно ретельно вивчити матеріальні, інтелектуальні, людські та інші ресурси регіону, з'ясувати необхідність залучення зовнішніх ресурсів, можливості їхнього використання та скласти детальний план дій.

З метою активізації інноваційної діяльності та розробки ефективного механізму регулювання інноваційних процесів, перш за все, необхідно визначити головні причини, що стримують інноваційний розвиток підприємств та перешкоджають процесу впровадження нововведень на регіональному рівні. В зв'язку з цим було визначено склад та здійснено класифікацію факторів, що впливають на розвиток інноваційної діяльності в регіоні [11]:

1. Економічні:

- відсутність чи недостатність коштів для фінансування інноваційних проектів;
- високий економічний ризик;
- відсутність фінансових засобів у підприємств;
- відсутність інформації про ринки збуту;
- недостатня забезпеченість матеріалами.

2. Технологічні:

- відсутність власних прогресивних технологій виробництва інноваційної продукції;
- недостатність матеріально-технічної бази;
- відсутність експериментальної бази;
- відсутність резервних потужностей;
- домінування інтересів поточного виробництва.

3. Організаційно-управлінські:

- недосконалість побудови організаційних структур;
- нерозвиненість інноваційної інфраструктури;

- орієнтація на короткостроковий період;
- недостатня узгодженість інтересів учасників інноваційних процесів.

4. Правові:

- нестабільність вітчизняного законодавства щодо регулювання діяльності інноваційних структур;
- обмеженість з боку податкового амортизаційного, патентно-ліцензійного законодавства;
- незахищеність результатів інтелектуальної, наукової праці

5. Професійна підготовка кадрів:

- відсутність, невідповідність чи низький рівень професійної базової підготовки;
- відсутність умов для участі в творчій, науковій діяльності;
- недосконалість системи мотивації професійного зростання;
- відсутність спеціалізованих центрів підвищення кваліфікації.

Підсумовуючи, слід зазначити, що на рівні регіонального управління при реалізації стратегії соціально-економічного розвитку потрібно використовувати механізми, що сприяють формуванню кластерних утворень. У цьому випадку буде мати місце так звана «реактивна кластеризація» – формування кластерів повинно стати реакцією регіональної економічної системи на зміну умов господарювання шляхом створення передумов для їхнього розвитку в пріоритетних сферах господарської діяльності. Обов'язковою умовою при цьому повинно бути:

- регіональний технологічний кластер повинен складатися з конкуруючих підприємств, постачальників технологічних знань, спеціалізованих виробничих і сервісних послуг, науково-дослідних і освітніх організацій;

- використання механізмів приватно-державного партнерства;

- координація діяльності учасників кластера може здійснювати спеціалізована організація, створювана в різних організаційно-правових формах.

Отже в умовах, коли в Україні пропонуються різноманітні підходи щодо створення умов для реалізації скоординованої стратегії розвитку нових інноваційних рішень для сфери виробництва будівельних матеріалів, розвиток в регіонах технологічних кластерів буде однією із найбільш оптимальних

моделей. Технологічні кластери в значній мірі беруть участь у глобальних мережах, зокрема, тому, що фірми в цих кластерах одержують основні комплектуючі ззовні. Разом з тим, значна частина діяльності провідних фірм кластера в ланцюжку формування вартості здійснюється в його територіальних кордонах, так як саме тут фірми можуть задовольняти свої потреби в дослідженнях і допоміжних послугах.

Бібліографія

1. Шовкун І. А. **Моделі інноваційного розвитку: міжнародний досвід та уроки для України** / І. А. Шовкун // Проблеми науки. – 2002. – № 8. – С. 26.
2. Ілляшенко С. М. **Інноваційний менеджмент : підручник** / С.М. Ілляшенко. – Суми: Університетська книга, 2010. – 334 с.
3. Ілляшенко С. М. **Управління інноваційним розвитком: навч. посібн.** / С. М. Ілляшенко. [2-ге вид., анд., доп., перероб.]. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2004. – 336 с.
4. Карлюка Д. О. **Удосконалення управління інноваційним розвитком льонопереробних підприємств:** автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01 / Національний ун-т харчових технологій / Д. О. Карлюка. – Херсон, 2006. – 21 с.
5. Прокопенко О.В. **Соціально-економічна мотивація екологізації інноваційної діяльності : [монографія]** / О. В. Прокопенко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – 395 с.
6. Аль-Наїф О.В. **Організаційні та економічні основи створення технопарків як інноваційних структур сталого розвитку:** автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01 / Інститут проблем ринку та еколого-економічних досліджень НАН України. – Одеса, 2010. – 20 с.
7. Монастырный Е. А. **Инновационный кластер** / Е. Монастырный // Инновации. – 2006. - № 2 (89). – С. 24–28.
8. Цихан Т. В. **Кластерная теория экономического развития** / Т. Цихан // Теория и практика управления. – 2003. – № 5.- С. 18–24.
9. Porter M. E. **The Competitive Advantage of Nations.** – N.-Y. : Free Press, 1990. – 857 p.; Портер М. Конкуренция. – СПб. : Вильямс, 2003.
10. Смертенко П. С., Чернышов А. И., Марьенко А. В. **Реализация идеи трансформации и синергии кластеров в инновационной деятельности** // Вісн. Укр. матеріалознавч. т-ва. – 2009. – № 1. – С. 87–94.
11. Соколенко С. І. **Кластери в глобальній економіці** / С. Соколенко // — К. : Логос, 2004. – 458 с.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В. І.